

Jakob Medved

UDK 37.01 : 335.5

O MARKSISTIČNEM IZOBRAŽEVANJU PRI POUKU GEOGRAFIJE

Uredništvo revije* me je povabilo, naj napišem nekaj misli o idejnosti pri pouku geografije. Ko sem pripravljal ta prispevek, sem si zastavil podobno vprašanje, kot so si ga zastavili avtorji drugih prispevkov o idejnosti pouka, in to: Zakaj je potrebno toliko let po osvoboditvi ponovno postavljati zahteve po marksističnem izobraževanju, tako s posebnimi predmeti kot pri posameznih splošnih predmetih? Ta zahteva je v vseh učnih načrtih kot zelo pomemben sestavni del vzgojno izobraževalnih smotrov, vsebujejo pa jo tudi vsi statuti šol. Če pogledamo splošne in specialne didaktike, vidimo, da izražajo zahteve, da mora pouk potekati idejno napredno. Kje so torej razlogi, da ta temeljna zahteva ni izpolnjena? Ker je to problem pri vseh predmetih, morajo obstajati tako splošni razlogi kot tudi specifični razlogi pri posameznih predmetih. O splošnih razlogih, med katerimi je verjetno najpomembnejša pomanjkljiva marksistična izobrazba učnega kadra, ne mislim razpravljati, ker je o tem že dosti napisanega in bo verjetno morala slediti enotna rešitev v povečanem prispevku skušam ugotoviti specifične razloge pri pouku geografije.

Pri tem se pojavlja osnovno vprašanje, ali je koncept posameznih učnih predmetov - v našem primeru geografije - oblikovan na načelih marksizma kot znanstvenega in filozofskega sistema naše samoupravne socialistične družbe ali pa je določenemu konceptu dodana samo zahteva po idejnosti pouka? Bistvo vprašanja vidim v tem, ali določeni koncept učnega predmeta v vzgojno izobraževalnem procesu pomaga oblikovati pri učencih marksistični pregled na svet ali pa sam koncept ne nudi dosti možnosti za to in je potrebno posvečati še posebno pozornost pravilni idejni interpretaciji. Mislim, da takih dilem toliko let po zmagi socialistične revolucije ne bi smelo več biti. Bile pa so občutne v predvojnem času, ko je napredni učni kader kljub neustreznim konceptom skušal mladini nuditi napreden pogled na svet in življenje. Danes, v dobi graditve našega samoupravnega socializma, pa je naša dolžnost, da z vidika marksizma kot znanstvenega in filozofskega sistema naše družbe ponovno ovrednotimo koncepte posameznih vzgojno izobraževalnih predmetov in jih oblikujemo tako, da bodo čimveč prispevali k oblikovanju pravilnega svetovnega nazora.

* Članek je bil napisan za revijo Vzgoja in izobraževanje (1974). Uredništvo GO pa se je odločilo, da članek ponatisne, ker meni, da je vsekakor koristno, da se avtorjeva stališča slišijo tudi v geografskem tisku. Še posebno, ker se ravno v zadnjem času ponovno oživljajo razprave o vsebinski in vzgojni usmerjenosti geografskega pouka v reformirani šoli. Da so ta vprašanja pereča tako doma kakor po svetu pričajo pravzaprav tudi naslednji trije prispevki, objavljeni v tej številki. Ker pa so ta prizadevanja med drugim tudi svojevrstni odmev načelnih razglabljanj o vsebini same geografske znanosti, vabi uredništvo GO vse, kje jih ta problematika zanima, da jo pomagajo razjasniti na straneh naše revije.

Današnji koncept geografije kot učnega predmeta se je izoblikoval v drugi polovici preteklega stoletja kot odraz takratne stopnje razvoja geografske znanosti in njenega vzgojnega pomena. Kot odraz klasifikacij znanosti v preteklem stoletju, ki je žal pri geografiji ohranjen še vse do danes, geografijo delimo na občo in regionalno geografijo. Obča geografija naj daje splošen pregled čez geografske elemente in faktorje ter naj omogoča razumevanje prostorske stvarnosti v konkretnih deželah, ki jih obravnava regionalna geografija. Obča geografija je razdeljena na prirodno ali fizično in na družbeno ali socialno (včasih imenovano tudi antropogeografija, kulturna geografija ali gospodarska geografija). Pri geografiji kot učnem predmetu se je razmerje med občo in regionalno geografijo pogostokrat spreminjalo, v glavnem pa močno prevladuje regionalna geografija. V času spoznavanja in odkrivanja notranjosti do tedaj še malo znanih delov Afrike, Angloamerike, Latinske Amerike in Avstralije je bila taka struktura geografije kot učnega predmeta razumljiva. Doraščajočo mladino je seznanjala s tujimi deželami, z njihovim prebivalstvom in gospodarstvom. Celotna razporeditev učiva temelji predvsem na prostorskem smislu pojmovanja in načela od bližnjega k daljnemu. Na tej osnovi se je izoblikovala še danes uveljavljena razporeditev snovi: domačija, domača država, Evropa, Azija itd. Tako po ločenju koncentričnih krogov obravnavamo v osnovni šoli regije sveta in to v nekoliko poglobljeni obliki ponovimo v srednji splošnoizobraževalni šoli.

Temu konceptu geografije kot učnemu predmetu je prirejena tudi sistematika obravnave posameznih regij: lega, velikost, zgradba, relief, podnebje, talne razmere itd. Vsaka regija se po tem sistemu analitično obdeluje, nato sledi delna sinteza (ali posameznih naravnogeografskih ali družbenogeografskih skupin dejavnikov) in končna sinteza. Tak način obravnave se pri večjih regijah (včasih tudi državi ali skupini držav) navadno še ponovi z obravnavo manjših regij.

Navedeni vzorec za obravnavo posameznih regij prevladuje pri pouku geografije na osnovni in srednji splošnoizobraževalni šoli od srede preteklega stoletja vse do današnjih dni. Ta koncept se je z uvajanjem smeri dominantnih faktorjev in funkcionalne smeri ter z opuščanjem obsega znatno izboljšal, toda v bistvu je ostal nespremenjen.

Ta podedovani in nekritično sprejeti koncept geografije kot učnega predmeta nosi vrsto načelnih nasprotij.

Če se načelno vsi strinjamo, da je delovno področje geografije lahko samo kompleksno obravnavanje prostorske stvarnosti, temelječe na regionalnem aspektu in ne na ločenem obravnavanju posameznih elementov stvarnosti, potem moramo kritično ovrednotiti sedanjo dualistično usmeritev geografije in njeno krono - regionalno geografijo.

Iz preteklega stoletja podedovane delitve geografije na prirodno in družbeno ter s tem uvrščanje geografije med naravoslovne in družboslovne znanosti se je močno uveljavila. Za tako delitev obstajajo v socialističnih deželah vzhodne Evrope in v kapitalističnih deželah različni ideološki razlogi, medtem ko v naši samoupravni socialistični družbi taka delitev obstaja samo zaradi togega vztrajanja pri vzorcu klasifikacij znanosti iz preteklega stoletja. Kako trdoživ je vztrajanje pri tej klasifikaciji, je razvidno iz neuspešnosti zahtev in predlogov posameznikov in organizacij, da geografije ni mogoče deliti in ustrezno uvrščati med naravoslovne in družboslovne znanosti, temveč jo je potrebno uvrstiti v posebno skupino znanosti o prostoru. Če je klasifikacija ved mogoča po predmetnem načelu, po katerem mora vsaka znanost imeti svoj predmet proučevanja, potem geografijo, ki proučuje geografsko okolje, ki je enotno in nedeljivo, ne moremo deliti na dve različni skupini. Čeprav taka dualistična klasifikacija geografije kot znanosti pri Republiški raziskovalni skupnosti ni nepremostljiva ovira za uspešno raziskovalno delo, je pa vendar odraz splošnega mnenja, ki si ga sedanji koncept geografije kot učnega predmeta ustvarja v splošnoizobraževalnih šolah.

Manj ustrezen je ta koncept geografije kot vzgojno izobraževalnega predmeta v šoli, saj ni zasnovan dosledno na marksizmu kot znanstvenem in filozofskem sistemu naše družbe in zato neprestano zahteva pravilno idejno interpretacijo. Na drugi strani pa sedanja struktura učne snovi ne nudi zadosti možnosti za aktivno sodelovanje učencev v učnem procesu, kar bi moral biti eden izmed važnih etapnih smotrov pri vzgajanju bodočih samoupravičalcev.

Vprašanje idejnosti pouka geografije, to se pravi globalnega prispevka geografije kot vzgojno izobraževalnega predmeta k oblikovanju marksističnega svetovnega nazora, je tesno povezano z metodološki-

mi problemi geografije kot vzgojno-izobraževalnega predmeta. Dvajsetletne razprave o dualistični in enotni geografiji so ostale bolj ali manj načelne in kljub bolj ali manj enotnemu ali vsaj močno prevladujočemu mnenju o neustreznosti dualističnega koncepta to ni dosti vplivalo na geografijo kot splošnoizobraževalni predmet. Pri praktičnem delu v vzgojno-izobraževalnem procesu v bistvu še vedno vztrajamo pri dualističnem konceptu. To vztrajanje pa, kakor je iz že navedenega razvidno, ne izhaja iz razlik med geografijo kot znanostjo in geografijo kot učnim predmetom (če seveda geografijo kot znanost pojmuje v zgoraj navedenem smislu), temveč je predvsem posledica tradicije in zgledovanja po zahodnih in vzhodnih konceptih, kjer - kot smo že prej omenili - zaradi določenih ideoloških razlogov ohranjajo ta sistem. V naši socialistični samoupravni družbi pa tak koncept geografije kot vzgojno-izobraževalnega predmeta ne ustreza, saj ne daje doraščajoči mladini tistih spoznanj in ne oblikuje tiste kvalitete, ki bi jih geografija kot vzgojno-izobraževalni predmet lahko nudila in ki so sestavni del splošne izobrazbe. Mislim, da se družbena obsodba dualističnega koncepta in s tem krize sedanjega koncepta geografije kot vzgojno-izobraževalnega predmeta odraža tudi v veliki udeležbi različnih javnih, kulturnih in političnih delavcev pri osveščanju javnosti za pravilno gospodarjenje s človekovim okoljem. Če je taka potreba po osveščanju - in ta vsekakor je - potem geografija kot splošnoizobraževalni predmet ni v celoti izpolnilo svoje naloge. S tem nikakor ne mislim, da bi to nalogo lahko opravila geografija sama ali da je to naloga samo geografije kot vzgojno-izobraževalnega predmeta. Vsekakor pa lahko geografija kot vzgojno-izobraževalni predmet poleg drugih predmetov k temu dosti prispeva. Če se celo pojavljajo predlogi, da je potrebno uvesti nov predmet o okolju, potem geografija kot veda o prostorski stvarnosti pri splošnem izobraževanju ni opravila svoje naloge in je pri praktičnem vzgojno-izobraževalnem delu toliko odmaknjena od svojega bistva, da ji ni uspelo izoblikovati splošnega mnenja o bistvu predmeta. Ta kriza geografije kot vzgojno-izobraževalnega predmeta pa se ne kaže samo v "trenutni modi" razprav o človekovem življenjskem okolju, temveč odraža pomanjkljiva metodološka in didaktična izhodišča. Razpravljanje o metodoloških in didaktičnih izhodiščih geografije ter o krizi geografije kot vzgojno-izobraževalnega predmeta je pri nas tesno povezano z marksističnim izobraževanjem pri tem predmetu. Z drugimi besedami, krizo geografije kot vzgojno-izobraževalnega predmeta bomo lahko rešili le takrat, če bomo metodološki in didaktični koncept geografije dosledno oblikovali na načelih marksizma kot našega znanstvenega in filozofskega sistema. Pri tem se ne bomo mogli naslanjati na tuje vzore in ne na tradicijo, ker bi nas to odvrčalo od naših smotrov, temveč bomo morali kot naša družba pri gradnji samoupravnega socializma iskati svojo lastno pot.

Če hočemo pri klasični delitvi na prirodno in družbeno geografijo odpraviti potrebo po neprestani idejni interpretaciji, je verjetno potrebno namesto dualistične geografije uvesti enotno geografijo, pri tem pa moramo enotnost pojmovati tako, da se izognemo dvema nevarnostima, odnosno dvema miselnima stranpotoma. Ena miselna stranpot je ta, ki ne vidi enotnosti, druga stranpot pa je tista, ki ne vidi različnosti v tej enotnosti. Če bi te enotnosti ne videli, potem bomo naravo obravnavali kot eno, svet človeka pa kot drugo. Pri današnjem konceptu geografije kot učnega predmeta je geografsko okolje kot predmet geografskega proučevanja ali kot predmet geografskega spoznavanja v šoli obravnavano izrazito neenotno. Posamezne elemente fiziotopa in biotopa obravnavamo v skladu s fizikalnimi, kemičnimi in biološkimi zakonitostmi, po katerih se razvijajo, toda ta obravnava ostane preveč izolirana. (S tem seveda ne mislim trditi, da taka razlaga ni potrebna, toda to je lahko le izhodišče, ne fia smoter. Posamezni element iztrgamo iz celote samo toliko, da ga lahko podrobno spoznamo, tako element sam na sebi kot njegovo vlogo v določenem okolju). Pri vrednotenju posameznih elementov fizio- in biotopa ostajamo pri absolutnem vrednotenju, ki je dokaj neodvisno od stopnje družbenega razvoja. Podobno, kot je pri spoznavanju posameznega elementa potrebna analitična obravnava, tako je tudi za skupno ugotavljanje absolutnih vrednosti fizio- in biotopa potrebna v začetku analitično obravnava in nato prehod na delno sintezo. Raziskovanje, ugotavljanje in spoznavanje absolutnih vrednosti posameznih "elementov" je osnovno izhodišče za spoznavanje geografskega okolja. To v bistvu ni geografsko delo, temveč je delo drugih strok. Dostikrat pa teh podatkov ni in jih moramo zbrati sami. To delo opravijo geografi specialisti, ki poznajo metode in tehnike dela ter znanstvene izsledke drugih strok. Geografi specialisti pa ne proučujejo samo elemente, temveč tudi njihovo soodvisnost od drugih elementov ter njihov pomen za celoto, to je njihov pomen v geografskem okolju. na o-

"sno71~0?jotovitve absolutnih vrednosti posameznih elementov fiziotopa in biotopa laRCo preidemo k sintezi. Absolutnih vrednosti potenciala pa ni mogoče določati na splošno, temveč samo £o_dolgf£aih vidikih,, na primer z vidika kmetijstva, turizma itd. To vrednotenje lahko sloni na rezultatih medsebojnega učinkovanja vrste elementov fiziotopa, biotopa in ekotopa, lahko pa je pogojeno s prevlado elementov ali pa s prevlado posameznega elementa (temperature, padavine, skalovitost itd.). Katere

kriterije bomo izbrali za klasifikacijo, je odvisno od vidika sinteze. Če bomo ugotavljali absoluten potencial za kmetijstvo, bodo seveda drugačnimerila valorizacije, kot če ugotavljamo potencial za turizem. Pa tudi znotraj posameznega vidika vrednotenja potenciala so velike razlike. Pri ugotavljanju absolutnih vrednosti za kmetijstvo lahko to vrednotenje naslonimo na optimalne rastične pogoje posameznih kmetijskih kultur, ki pa so seveda izredno različne.

Ugotavljanje absolutnih vrednosti elementov fiziotopa in biotopa nam da "banko" absolutnih podatkov, ki jih lahko vrednotimo po določenem vidiku. Sintetično vrednotenje absolutnih vrednosti potenciala pa je že angažirano z določenega vidika in ima tudi praktično vrednost. Zaradi tega mislim, da so brezpredmetne diskusije o geografiji kot "čisti" znanosti in o "aplicirani" geografiji. Seveda pa mora absolutno vrednotenje posameznih elementov sloneti na objektivnih kriterijih, to je takih, ki niso ali pa so čimmanj odvisni od subjektivne presoje posameznika. Čeprav je objektivnost posameznega kriterija sama po sebi lahko do določene mere problematična, pa lahko jasen prikaz meril ter metod in tehnik dela omogoča korekture. Če pa ugotavljamo absolutne vrednosti subjektivno z nejasnimi merili, kot so "veliko", "malo", "ugodno", "neugodno" itd., potem taka valorizacija ne more biti izhodišče za sintezo in nima pravega praktičnega pomena.

Vsak element ali pojav v geografskem okolju pa ima poleg absolutne vrednosti tudi svojo relativno vrednost. To relativno vrednost posameznih elementov v geografskem okolju pa določa človek, zato ta vrednost ni nekaj dolgotrajnega, temveč se nenehno spreminja, vzporedno z družbenoekonomskim in tehničnim razvojem. Pri relativnem vrednotenju moramo izhajati iz nekih splošnih vrednosti. To dobimo, če določene elemente ali skupino elementov ovrednotimo z vidika povprečne stopnje družbenoekonomskega in tehničnega razvoja v določenem prostoru in času (pokrajino, država, svet kot celota). Vrednotenje z vidika stopnje lokalnega družbenoekonomskega in tehničnega razvoja pa nam prikaže zaostajanja ali prehitevanja splošnega razvoja.

Izhajanje iz objektivnih kriterijev pri absolutnem in relativnem vrednotenju elementov ali skupine elementov je prvi korak k opuščanju deskripcije in fotografije in jih nadomesti težnja po razumevanju razvojnih zakonitosti in notranjih protislovij v razvoju ter medsebojne vzročnosti in funkcijske povezanosti pojavov v naravi in družbi

Pri tem je potrebno omeniti, da je sedanja dualistična ali dualistična geografija problematična ne samo po svojem konceptu, temveč tudi po svojem objektu proučevanja. Prirodna (ali naravna ali fizična) geografija naj bi proučevala naravno okolje, pod katerim navadno pojmujeemo ves tisti kompleks, ki se razvija po fizikalno-kemičnih in bioloških zakonitostih (fiziotop in biotop). Verjetno pa bi danes težko našli delček zemeljske površine, kjer razvoj poteka samo po teh zakonitostih. Danes je človekova dejavnost najmočnejša naravna sila, ki vpliva na preoblikovanje "naravnega okolja", in to tembolj, čim višjo stopnjo je dosegel družbenoekonomski razvoj v delovnem okolju. Mislim, da je popolnoma nepotrebno naštevati različne oblike preoblikovanja "naravnega okolja", ki jih je sprožil človek s svojim eksploatorskim odnosom do svojega življenjskega okolja. Že samo izrazi izkoriščanja rudnih bogastev, izkoriščanje gozdov itd. vsebujejo rahel prizvok našega odnosa do okolja. Da je človek res preveč "izkoriščal" okolje, premalo pa z njim razumsko gospodaril, se kaže danes v zelo resnih posledicah, zato dosti govorimo o "varstvu okolja". Verjetno je tudi ta termin neustrezen, saj si ni mogoče zamisliti nadaljnjega razvoja človeštva z nalogo "varstva okolja", temveč je potrebno ilov delovanje v prostoru in gospodarjenje s prostorom razumsko uravnati, da bo to okolje ostalo čimmanj okrnjeno in zdravo ne samo za sedanje, temveč tudi za bodoče rodove.

"Naravnega okolja" v klasičnem pomenu besede torej ne moremo raztolrnati samo s pomočjo naravno-geografskih ali prirodnogeografskih zakonitosti (s fizikalno-kemičnimi in biološkimi zakonitostmi), temveč je spoznavno šele takrat, ko upoštevamo tudi delovanje človeka. To pa ne velja samo za naravno okolje kot celoto, temveč tudi za spoznavanje in osvetljevanje večine elementov fiziotopa in biotopa. Ali lahko hidrogeograf, fitogeograf, klimogeograf ali pedogeograf pri prikazu absolutnih vrednosti posameznih elementov upošteva samo vrednosti, ki so se razvile po fizikalno-kemičnih zakonitostih? Nedvomno, da bo moral pri prikazu realnih vrednosti upoštevati tudi procese, ki so nastali pod vplivom človeka.

"Naravnega okolja" torej ne moremo razložiti samo z naravno-geografskimi ali družbenogeografskimi zakonitostmi, saj m rezultat delo/anj0 samo fizikalno-kemičnih in bioloških dogajanj ali pa socialnih

vplivov, temveč je rezultat zapletenega sovplivanja vseh dejavnikov in ga lahko spoznamo le z vidika celostne geografije. Obravnava vsakega elementa ali pojava moril torej potekati s celostnega, enotnega geografskega vidika. Ta enotnost pa seveda vključuje različne zakonitosti, po katerih se razvijajo posamezni elementi ali skupine elementov geografskega okolja ter njihovo medsebojno učinkovanje.

Le z materialističnim pojmovanjem okolja in dialektičnim pristopom k obravnavi posameznih elementov, pojavov ali skupin elementov (fiziotop, biotop, ekotop) lahko geografija kot vzgojno-izobraževalni predmet prispeva k vzgoji dialektičnega mišljenja kot enega izmed sestavnih delov marksistične idejne usmerjenosti.

Za podrobno spoznavanje geografskega okolja pa ne zadostuje, da posamezne elemente in pojave ovrednotimo z vidika absolutnih ter relativnih splošnih in lokalnih vrednosti, temveč jih moramo ovrednotiti tudi iz razrednega vidika. Sele tako vrednotenje določenih elementov in pojavov pomaga razjasniti, zakaj v razredni družbi enake absolutne vrednosti različni razredi različno vrednotijo ter imajo do njih različen odnos. Odrazi različnega razrednega vrednotenja so opazni v geografskem okolju in so sestavni del trenutne podobe geografske stvarnosti v določenem prostoru. Če hočemo geografsko okolje razumsko spoznati, ne moremo mimo teh elementov v pokrajini, ki so materialen odraz obstoja razredov in socialnih slojev ter njihovega različnega vrednotenja in odnosa do posameznih elementov okolja. Te elemente najdemo v večji ali manjši meri povsod, kjer človek živi in kamor sega s svojim vplivom. Pri tem so velike razlike med posameznimi deželami in kontinenti. Ponekod so materialni odrazi posledica samo tamkajšnje socialne strukture, ponekod, zlasti v kolonijah ter nekdanjem kolonialnem in polkolonialnem svetu, pa se temu pridružujejo že odrazi, ki so jih povzročili kapitalistični in imperalistični vplij kolonialnih metropol in tisti, ki jih povzroča današnji neokolonializem.

Posledice različnega vrednotenja in odnosa razredov in socialnih slojev do posameznih elementov in pojavov v okolju so zelo raznolike ter jih najdemo j/ urbanih naseljih (socialna diferenciacija mestnih četrti), v agrarni pokrajini (odnos do zemlje, zemljiška razdelitev, usmerjenost izrabe zemljišča), v gozdovih (različne sestave v enakih rastiščnih razmerah), v industrijskih krajih (uničena vegetacija, zastrupljanje ozračja in vode) itd. Negiranje obstoja teh elementov v geografskem okolju pomeni zapiranje oči pred materialnimi odrazi obstoja razredne družbe in stremljenje po prikazovanju "povprečnega" okolja "monolitne družbe" brez kakršnihkoli notranjih nasprotij. Tak koncept, ki se trudi, da bi bil sprejemljiv v "vseh časih in prostorih", ni samo znanstveno problematičen, ker s posploševanjem in poenostavljanjem zabrisuje osnovna notranja protislovja, temveč je našim vzgojno-izobraževalnim smotrom škodljiv, saj je navidezna brezidejnost in neangažiranost dejansko odvrčanje od marksistične idejne usmerjenosti.

Metodološko in idejno problematično je tudi stališče, da naj geografija obravnava samo materialno okolje. To vprašanje je problematično, kakorkoli že razumemo pojem materialno okolje. Tudi če ga pojmuje v najširšem smislu in če pod tem razumemo tudi človeka z vsemi njegovimi stvaritvami v prostoru, je pojem preozek in ga ne moremo istovetiti s pojmom geografsko okolje. Družbene zavesti in vseh zavestnih družbenih dejavnosti ne moremo enostavno šteti v materialno okolje, čeprav imajo svoj materialni izvor. Na drugi strani pa ne moremo zanikati, da družbena zavest s svojimi zavestnimi dejavnostmi (družbeno politična ureditev, ekonomsko socialna struktura, kultura itd.) nima svojega odraza v geografskem okolju in da ni sestavni del tega okolja. Če bi geografi proučevali in spoznavali samo materialno okolje, potem bi bili le "zgodovinarji prostora", saj bi naše spoznavanje omejili le na včerajšnje odraze družbene zavesti v prostoru, medtem ko bi bila sodobna dognanja in sama sodobna družbena zavest izven našega zanimanja.

Izločitev družbene zavesti kot kompleksa vseh konkretnih oblik družbenega življenja v določenem geografskem okolju iz predmeta našega proučevanja in obravnavanja pomeni v metodološkem pogledu odstopanje od načel enotne geografije. Iz idejnega vidika pa bi pomenil umik od vseh sodobnih družbenopolitičnih, gospodarskih, socialnih, nacionalnih, kulturnih in drugih problemov zavestno težnjo po odvrčanju pozornosti od sodobnih problemov sveta, zapiranje oči pred dogajanjem in nasprotji, ki bodo jutri našla svoj odraz v spremenjeni podobi geografskega okolja.

Problematičnost aplikacije dualistične geografije in njene krone, regionalne geografije, v geografijo kot vzgojno-izobraževalni predmet sem nakazal že v tezah "O novi orientaciji geografije kot učne-

ga predmeta, zaradi tega teh misli ne bi ponavljal. Koncept enotne geografije zahteva tudi nov odnos do regionalne geografije. To je metodološki in hkrati tudi ideološki problem. Če smo si enotni, da je predmet geografske raziskave geografsko okolje, enotno in nedeljivo, potem ga lahko spoznavamo le dialektično enotna geografija, ne pa dualistična geografija in njena krona, regionalna geografija. Dialektično enotna geografija spoznava in proučuje geografsko okolje iz enornega vidika, iz vidika človeka, ki v tem okolju živi in z njim gospodari. Posamezne sestavine geografskega okolja (fiziotop, -feiotop, ekotop) spoznava in proučuje v skladu z zakonitostmi, po katerih se razvijajo posamezni deli in z njimi medsebojne povezanosti, njen cilj pa je ugotoviti celotno stvarnost geografskega okolja kot rezultata vzročne in funkcijske povezave vseh sestavnih delov. Enotna geografija zahteva enotno spoznavno in metodološko pot, njen cilj je spoznavanje celosti geografskega okolja^ Spoznavanje posameznih elementov in sestavnih delov geografskega okolja ne more biti samo sebi namen, temveč samo vmesna stopnja pri spoznavanju celote. Enotna geografija zahteva, da spoznavanje in obravnavanje posamezne sestavine geografskega okolja dobi prostorski vidik, to pomeni, da obravnavanje vseh sestavnih delov geografskega okolja dobi regionalni aspekt in določeno mesto v sistemu oblikovanja celostnih spoznanj o geografskem okolju.

Docela neupravičena je zaskrbljenost, da bo z odpravo pravila "šolska geografija je v bistvu regionalna geografija" geografija izgubila pravo jedro in da bo nazadovala tudi kvaliteta pouka. Nasprotno, če ne bomo opustili sedanjega koncepta regionalne geografije, ne bo mogoče doseči nobenega bistvenega napredka pri doseganju vzgojno-izobraževalnih smotrov geografije kot vzgojno-izobraževalnega predmeta. Težnja po vsestranskem horizontalnem prikazu regij v vseh razredih in ponavljajoči se koncentrični krogi onemogočajo postavljanje etapnih vzgojno-izobraževalnih smotrov in s tem sistematično vzgojo geografskega mišljenja. Celostni prikaz in sposobnost razumevanja geografskega okolja je lahko samo cilj, ne pa izhodišče v izobraževalnem procesu. Dialektično enotna geografija mora v celoti t^jggJjitina^j^egion^ na postopnem oblikovanju celostnega razumevanja. Zaradi tega mora nova enotna geografija opustiti "uravnilovske" težnje sedanjega regionalno^eografskega koncepta v splošnoizobraževalnih šolah in uvesti vertikalni sistem in vertikalno stopnjevanje zahtevnosti s končnim smotrom celostnega spoznavanja geografskega okolja. Prvi skromni koraki na tej poti so že napravljeni v konceptu novih učnih načrtov za pouk geografije v osnovni šoli in gimnaziji.

Navedena vprašanja niso pomembna samo iz metodološkega, temveč tudi iz idejnega vidika. Razen že omenjenih idejnih slabosti nosi dosednji koncept geografije kot učnega predmeta (dualistična geografija plus regionalna geografija) zaradi težnje po horizontalni vsestranskosti brez globlje notranje povezave in sistematične vertikalne stopnjevanosti spoznavanja v sebi veliko možnosti za uveljavljanje deskripcije, fakticizma in pozitivizma. Ta metodološki koncept s svojo strukturo učne snovi ne omogoča zadosti miselnih aktivnosti učencev, saj je zaradi obširnosti snovi težišče še vedno na pretežno spominskem osvajanju gradiva. Ta struktura in obseg snovi sili učni kader k uporabi metod, ki omogočajo, da "predela" celotno snov, zato prevladujejo ^Sjbgline metode, to je pripovedovanje, razlaga in predavanje. Naloga učencev v tem sistemu je, da se podano učno snov nauče. Pri taki usmeritvi vzgojno-izobraževalnega procesa, kjer učni kader predvsem nudi mladini znanje in spoznanje, mladina pa naj si ga osvoji, ni pravih možnosti za uvajanje resničnih samoupravnih odnosov, kjer bi lahko mladina dejansko enakopravno in aktivno sodelovala v učno-vzgojnem procesu in s tem postala enakopraven član naše socialistične samoupravne družbe.

Zaradi tega zavzemanje za dialektično enotno geografijo pomeni zavzemanje Z9 vJilo kvaliteto pouka in ustvaritev takih pogojev in odnosov, ki bodo omogočali, da postane dijak aktiven in enakopraven sodelavec v "delavnici iskanja spoznanj in zakonitosti", ne pa samo "potrošnik gotovih izdelkov".